

W poszukiwaniu ko³yski D³ugosza...

Autor: Jaros³aw Bloch
08.08.2010.
Zmieniony 08.08.2010.

...czyli artyku³ z nowego cyklu "Podró¿e profesora Blocha".

Zaledwie 101 kilometrów od Katowic znajduje siê miejsce, o którym niewiele wiadomo uczniom VI LO. Tym miejscem jest Nowa Brze¼nica, miejscowo¶æ w której w 1415 roku przyszed³ na ¶wiat patron Naszej Szko³y Jan D³ugosz. Tak siê sk³ada, ¿e w trakcie jednej z wakacyjnych wêdrówek dotar³em do tej miejscowo¶ci, dlatego chcia³bym w niniejszym artykule przybli¿yæ nieco to miejsce oraz fakty zwi±zane z pocz±tkiem ¿ycia naszego wielkiego patrona. Mam nadziejê, ¿e dla naszych uczniów i wszystkich go¶ci odwiedzaj±cych szkoln± stronê internetow± w okresie letnim informacje te oka¿± siê warte przeczytania.

Nowa Brze¼nica ma obecnie status wsi, jednak nie zawsze tak by³o. Bowiem Brze¼nica to stare miasto królewskie, za³o¿one w 1265 roku na szlaku handlowym z Rusi na ¶l±sk. Za³o¿ona by³a na prawie ¶redzkim na mocy zezwolenia ksiêcia Leszka Czarnego. Nazwa pochodzi prawdopodobnie od lasów brzozowych porastaj±cych wtedy te okolice. Prawa miejskie utraci³a dopiero w 1868 roku na skutek decyzji w³adz zaboru rosyjskiego, które po powstaniu styczniowym pozbawi³y praw miejskich wiele tak¿e innych miejscowo¶ci na ziemi ³ódzkiej. Odebranie praw miejskich by³o prawdopodobnie form± kary za udzia³ miejscowej ludno¶ci w powstaniach. Niestety do dzisiaj praw tych Brze¼nica nie odzyska³a.

God³o Nowej Brze¼nicy

Nowa Brze¼nica jest obecnie siedzib± Gminy, administracyjnie nale¿y do województwa ³ódzkiego (powiat pajêczañski), dok³adnie le¿y na po³udniowych krañcach ³ódzkiego, granic±c z województwem ¶l±skim. Przez gminê Nowa Brze¼nica przep³ywa rzeka Warta, która wije siê przez malownicze tereny le¶ne. Okolice tu s± lekko pagórkowate, na ich wygl±d du¿y wp³yw mia³ plejstoceñski £dolód, który zostawi³ tutaj wszechobecne osady z charakterystycznymi g³azami narzutowymi, którymi, jak ciasto rodzynekami, nafaszerowana jest tutejsza gleba. Krajobraz jest tu typowo rolniczy, brak cenniejszych z³ó¿ i przemys³u.

Ojciec naszego patrona, tak¿e Jan, by³ ¶redniozamo¿nym szlachcicem, pochodzi³ ze wsi Niedzielsko pod Wieluniem, która wraz z kilkoma okolicznymi wsiami nale¿a³a do rodu D³ugosów. S³awê i pozycjê spo³eczn± zdoby³ dziêki wojnie z Zakonem Krzy¿ackim. Otó¿ w czasie konfliktu z Krzy¿akami ziemia wieluñska wystawi³a chor±giew wojska, do której zaci±gn±³ siê Jan D³ugosz senior. W czasie bitwy na polach Grunwaldu wykaza³ siê mêstwem bior±c do niewoli komtura Markwarda von Salzbacha, rycerza Szumborka i wójta z Schaumburga, za co Król Polski W³adys³aw Jagie³³o nagrodzi³ go starostwem brze¼nickim. Zosta³ wiêc ojciec naszego patrona starost± i burgrabi± królewskiego miasta Brze¼nicy.

Ko¶ció³ pw ¶w. Jana Chrzciela w Nowej Brze¼nicy

Jan D³ugosz senior mia³ kilku synów i wszyscy oni nosili imiê Jan. Jednym z nich by³ patron naszej szko³y, który przyszed³ na ¶wiat 1 grudnia 1415 roku. Ciekawostk± jest z pewno¶ci± nadanie wszystkim synom imienia Jan, co wi±za³o siê z tym, ¿e pierwszy syn Jan chowa³ siê dobrze, natomiast dwaj nastêpni, którym nadano inne imiona zmarli bardzo wcze¶nie. W zwi±zku z tym postanowiono wszystkim nastêpnym nadaæ imiê Jan.

Nowa Brze¼nica to dzi¶ niewielka i senna miejscowo¶æ

Z pewno¶ci± zwi±zek Jana D³ugosza z Now± Brze¼nic± ogranicza³ siê jedynie do czasów jego dzieciñstwa, przynajmniej ¼ród³a nie podaj±, by w jego pó¼niejszym przebogatym ¿yciorysie wraca³ do miejsca swego urodzenia. Trudno tu te¿ szukaæ pozosta³o¶ci z ¿ycia naszego s³awnego patrona, miasteczka takie jak Brze¼nica w tamtych czasach by³y w wiêkszo¶ci bardzo nietrwa³e, gdy¿ g³ównym budulcem by³o drewno. Brak w Brze¼nicy obiektu o charakterze zamku, choæ ¼ród³a wspominaj± o odkryciu w okolicach rynku pozosta³o¶ci zamczyska, którego budowê

rozpoczęto niedługo przed śmiercią Kazimierza Wielkiego (a więc jeszcze przed objęciem Brzeźnicy przez Jana Długosza seniora) i prawdopodobnie wkrótce potem przerwano. Na przygotowanym pod królewską warownią kopcu wzniesiono północnej drewniany dwór obronny, po którym do dzisiaj pozostały niki ślady otoczone resztkami fos. W tym drewnianym dworze dzieciństwo spędził prawdopodobnie nasz patron.

Popiersie Jana Długosza przed Urzędem Gminy w Nowej Brzeźnicy

Jednakże Nowa Brzeźnica pamięta o swym sławnym synu. W 1987 odsłonięto przed Urzędem Gminy popiersie przedstawiające Jana Długosza. Tablice upamiętniające związki Długosza z tutejszą ziemią znajduje się też w kościele parafialnym pod wezwaniem św. Jana Chrzyciela, który został wzniesiony w 1904 r. w miejscu poprzedniej, gotyckiej świątyni ufundowanej w 1417 r. przez króla Władysława Jagiełłę. Imię Jana Długosza, podobnie jak nasze liceum, nosi także miejscowa Szkoła Podstawowa.

Tablica pamiątkowa i herb rodu Długoszków - Wieniawa - na kościele parafialnym w Nowej Brzeźnicy

Nowa Brzeźnica nie jest miejscowością szczególnie atrakcyjną turystycznie, stanowi jedynie lokalne centrum administracyjno-usługowe dla okolicznych wsi. Choć historia tego byłego miasteczka jest niezwykle bogata, to miejsc związanych z tą historią jest tu jak na lekarstwo. Niestety, pożary i epidemie, które nawiedzały kilkakrotnie miasteczko w XVII i XVIII wieku, zrobiły swoje. Dla wytrwałych turystów polecam wspomniany murowany, neogotycki kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzyciela. W bryłę obecnego kościoła - pomiędzy prezbiterium a transeptem - wtopiona jest znacznie starsza, gotycka dzwonnica stanowiąca w zasadzie pozostałość pierwotnego kościoła. We wnętrzu warto zobaczyć: ołtarz główny z obrazem Wniebowzięcia Matki Boskiej, wspominany w źródłach w 1683 r., a namalowany prawdopodobnie w 2. połowie XVII stulecia, marmurowe epitafium Krzysztofa Pączy, zmarłego w 1638 r. z klęczącymi postaciami dziecka pod krzyżem i herbami Topór, Wąż, Korab oraz Nowina, oraz epitafium Ludwika (+1797) i Teresy ze Łwieckich (+1804) Madalińskich oraz kamienną, północno-orientalną płytę z 1. połowy XVII wieku z paskami fundatorów klęczących pod krzyżem. Obok kościoła wznosi się murowana plebania z 1884 r.

Wnętrze kościoła pw. Jana Chrzyciela w Nowej Brzeźnicy

Do Brzeźnicy dojechać można krajową jedynką, skręcając za Częstochową na krajową drogę nr 42. Brzeźnica posiada bezpośrednio połączenie autokarowe z Katowicami (podróż ok. 2 godz.). W okolicy Nowej Brzeźnicy (ok. 2 km) znajduje się też stacja kolejowa Brzeźnica nad Wartą, wybierając pociąg czeka nas jednak przesiadka w Częstochowie. Oczywiście nie twierdzę, że ktoś wybierze Brzeźnicę jako cel wycieczki, jednakże przy okazji, będąc gdzieś w okolicy, można z ciekawości zajrzeć i zobaczyć miejsce, gdzie rozpoczął życie nasz słynny dziejopisarz.

Jarosław Bloch 06.08.2010

W artykule wykorzystano następujące źródła:

- Artykuł: Bednarska Ola <http://www.oeiizk.edu.pl/historia/bednarska/herb.pdf>
- Portal turystyczny Polska Niezwykła: <http://www.polskaniezwykla.pl/attraction/1434000033.id>
- Oficjalna strona Gminy Nowa Brzeźnica http://www.inter.media.pl/nt-bin/nowabrzeznica/start.asp?page=pl_gmina&tytul=Informacje&dzial
- Portal turystyczno-krajoznawczy woj. śląskiego http://old.ziemialodzka.pl/32_nowa_brzeznica.htm